

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ**Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista****Sisällysluettelo**

1.	Johdanto	2
2.	Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat	3
2.1	Huoltovarmuuden muuttunut toimintaympäristö	5
2.2	Huoltovarmuuden pohjoismainen, eurooppalainen ja globaali ulottuvuus	5
3.	Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet	6
3.1	Huoltovarmuuskriittinen infrastruktuuri	6
3.2	Digitaalinen yhteiskunta	8
3.3	Kansalaisvarautuminen	10
3.4	Huoltovarmuuden alueellinen ulottuvuus	10
3.5	Huoltovarmuuden tilanneseuranta ja ennakointi	12
3.6	Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus	12
4.	Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet	13
4.1	Energiahuolto	13
4.2	Kuljetusten jatkuvuus	15
4.3	Elintarvikehuolto	16
4.4	Vesihuolto	17
4.5	Jätehuolto	18
4.6	Kriittinen teollisuus	18
4.7	Fyysisen infrastruktuurin rakentaminen ja kunnossapito	19
4.8	Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä sosiaaliturva	19
4.9	Rahoitus- ja vakuutuspalvelut	20
4.10	Ilmastonmuutos, sään ääri-ilmiöt ja avaruussää	21
4.11	Sotilaallinen huoltovarmuus	21
5.	Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys	23
6.	Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta	24

Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista

Valtioneuvosto on työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä päättänyt huoltovarmuuden turvaamisesta 18 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1390/1992) 2 §:n 2 momentin nojalla:

1. Johdanto

Huoltovarmuus on yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden perusta. Huoltovarmuus otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa kaikilla hallinnonaloilla.

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut perustavanlaatuisella tavalla. Tämä heijastuu myös huoltovarmuustoimintaan. Uudet ja vahvistuneet uhat edellyttävät, että huoltovarmuuden turvaamisen ja varautumisen tasoa vahvistetaan. Siviiliyhteiskunnan varautuminen on huomioitava sotilaallisen varautumisen mahdollistajana ja vastinparina: kokonaisturvallisuus toimii vain, jos huoltovarmuustoiminnan tavoite yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden turvaamisesta poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa olevissa häiriötilanteissa täyttyy.

Valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista määritellään kansallisen huoltovarmuustyön lähtökohdat, periaatteet ja kansalliset tavoitteet, jotta huoltovarmuuden taso ja laajuus vastaavat muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia. Riittävän huoltovarmuuden tason turvaaminen on välttämätöntä, jotta väestön toimeentulon, talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri voidaan turvata myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kansallisen huoltovarmuuden vahvistamisen lisäksi huoltovarmuutta vahvistetaan kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä EU:n ja Naton kautta sekä kahdensivulisesti eri valtioiden kanssa. Pohjoismaista valmius- ja huoltovarmuusyhteistyötä kehitetään.

Päätös ohjaa ja antaa suuntaviivoja valtion keskus- ja aluehallinnon sekä kuntien viranomaisille ja muille sellaisille toimijoille, jotka vastaavat oman hallinnonalansa huoltovarmuudesta, sen johtamisesta ja kehittämisestä. Huoltovarmuussuunnittelua tehdään yhteistyössä aluekehittämisestä ja koheesiopolitiikasta vastaavien ministeriöiden sekä alue- ja paikallistason kanssa, ja huoltovarmuus tunnistetaan osana aluekehittämisen suunnittelua ja toimeenpanoa.

Päätöksen tavoitteiden toimeenpano voi vaatia lisärahoitusta, josta päätetään julkisen talouden suunnitelma-, talousarvioehdotus- sekä lisätalousarvioprosesseissa. Päätös vaikuttaa myös horisontaalisesti toimivan Huoltovarmuuskeskuksen toiminnan suunnitteluun, operatiiviseen toimintaan, strategiatyöhön ja ohjaukseen. Huoltovarmuuskeskuksen hallinnassa olevan huoltovarmuusrahaston kantokyky on arvioitava ja rahaston on oltava riittävä tavoitepäätöksen toimeenpanoon sekä vastaamaan nopeasti toimintaympäristön vaatimiin toimenpiteisiin ja muuttuviin haasteisiin. Huoltovarmuusrahaston pitkän aikavälin kantokyky on turvattava arvioimalla huoltovarmuusmaksun määräytymisperusteet huoltovarmuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Mahdolliset EU:n ja Naton rahoitusvaihtoehdot on myös hyödynnettävä.

Päätöksen lisäksi huoltovarmuussäätelyä on ajantasaistettava ja kehitettävä vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksia. Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa erityistä huomiota kiinnitetään huoltovarmuuden materiaalsen varautumisen käytäntöjen nykyaikaistamiseen vastaamaan nopean muutoksen tarpeisiin. Lisäksi Huoltovarmuuskeskuksen ohjelmatyötä arvioidaan ja kehitetään.

Päätös on valmisteltu laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jossa on kuultu eri sidosryhmiä. Valtioneuvoston nimittämä Huoltovarmuusneuvosto on osallistunut päätöksen valmisteluun tuomalla esille huoltovarmuusorganisaation sektori- ja pooliorganisaation yksityisen ja kolmannen sektorin näkemyksiä. Ministeriöt ovat valmistelun yhteydessä tarkastelleet oman hallinnonalansa varautumisen riittävyyttä mukaan lukien materiaalin varautuminen.

2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

Huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen tuotannon, palvelujen ja infrastruktuurin turvaamista poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa olevissa vakavissa häiriöissä. Kansallisen huoltovarmuuden lähtökohtina ovat toimivat sisä- ja kansainväliset markkinat, monipuolinen teollinen ja muu tuotannollinen pohja, vakaa julkinen talous ja kilpailukykyinen kansantalous. Huoltovarmuuden turvaaminen tukeutuu toimiviin kansainvälisiin poliittisiin, taloudellisiin ja teknisiin yhteyksiin ml. liikenneväylät sekä näiden jatkuvuuteen. Huoltovarmuuskriiseihin varautuminen on aina kansallisella vastuulla, mitä kansainvälinen varautuminen täydentää.

Huoltovarmuuden toimintakenttä on pidettävä selkeänä. Kaikkiin riskeihin ei voida ennakolta varautua, eivätkä kaikki vakavatkaan häiriöt ole sellaisia, että niitä voitaisiin hallita huoltovarmuustoimenpiteillä.

Huoltovarmuus on osa yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaista kokonaisturvallisuutta, joka on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli. Huoltovarmuuden näkökulmasta keskeistä on eri toimijoiden (viranomaiset, yksityinen sektori, kansalaisjärjestöt ja kansalaiset) välinen vuorovaikutus paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli on vahvistettu valtioneuvoston periaatepäätöksessä yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta (Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017).

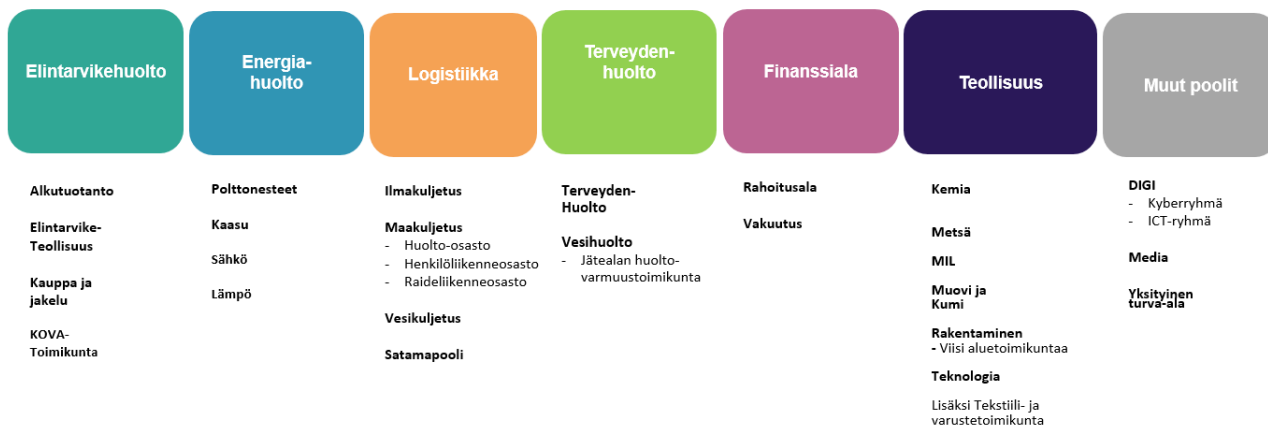
Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista johtaa, valvoo ja sovittaa yhteen valtioneuvosto sekä toimivaltainen ministeriö hallinnonalallaan. Ministeriöt vastaavat huoltovarmuudesta ja kehittävät sitä omalla toimialallaan valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) työnjaon sekä erityislainsäädännön mukaisesti. Huoltovarmuutta on kehitettävä poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Jokaisen hallinnonalan on kuitenkin jatkuvasti arvioitava huoltovarmuuteen liittyviä riskejä.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvan Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on kehittää julkisen sektorin ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuusasioissa. Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle. Ohjausta kehitetään suunnitelmallisesti siten, että toimivaltaisten ministeriöiden hallinnonalojen tavoitteet huomioidaan nykyistä suunnitelmallisemmin Huoltovarmuuskeskuksen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Huoltovarmuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkastellaan myös Huoltovarmuuskeskuksen ohjausmallia.

Huoltovarmuuskeskus ohjaa huoltovarmuusorganisaatiota, jossa huoltovarmuusyhteistyöhön osallistuu huoltovarmuuden kannalta kriittisiä yrityksiä, viranomaisia ja järjestöjä. Huoltovarmuusorganisaation sektorit ja poolit muodostavat yhteistyörakenteen, jossa katetaan laajasti huoltovarmuuden kannalta olennaiset arvo- ja toimitusketjut sekä niissä vaikuttavat keskeiset toimijat. Yksityisen sektorin toimijat omistavat ja operoivat pääosin huoltovarmuuden kannalta kriittisiä infrastruktuureja, palveluita ja tuotantoa. Siten yritysten rooli huoltovarmuusorganisaatiossa on keskeisen tärkeä.

Huoltovarmuusorganisaatio

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminta- ja asiantuntijaverkosto (n. 1.000 osallistujaa)

Useat kriittiset yritykset ovat ulkomaisessa omistuksessa tai ylikansallisia yrityksiä. Myös julkisessa hallinnassa olevat organisaatiot tarvitsevat tuotantopanoksia kansainvälisiltä markkinoilta toimintansa mahdollistamiseksi.

Yrityksillä on vastuu omasta varautumisestaan ja jatkuvuudenhallinnastaan sekä sektorilainsäädännössä määriteltyjen veloitteiden täyttämisestä. Yritykset varautuvat omassa toiminnassaan sellaisiin riskeihin, jotka muodostavat uhkan niiden liiketoimintaedellytyksille. Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on tukea huoltovarmuuskriittisiä yrityksiä laajentamaan varautumistaan siten, että huoltovarmuus kyetään turvaamaan mahdollisimman hyvin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Joissakin tilanteissa markkinaehtoisesti tai sopimusehtoisella varautumisella ei saavuteta sitä huoltovarmuuden tasoa, jota muuttuneessa turvallisuustilanteessa vaaditaan. Kaikilla hallinnonaloilla on tunnistettava huoltovarmuuden kehittämisen kannalta keskeiset kehittämiskohteet sekä tehtävä häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu sääntelyn ajantasaisuuden ja toimivuuden varmistamiseksi.

Varautumisesta vastaavien ministeriöiden ja Huoltovarmuuskeskuksen on järjestettävä toimintansa tavalla, joka ei vaaranna taloudellisten toimijoiden välistä kilpailuneutraliteettia, ellei siihen ole maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden kannalta perusteltuja poikkeusoloihin liittyviä painavia syitä.

Valtioneuvosto valmistelee uuden valtion omistajapolitiikkaa ohjaavan periaatepäätöksen vuoden 2023 loppuun mennessä. *(Luonnosta päivitetään tältä osin vielä myöhemmin)*

Selvitetään tarve ja mahdollisuudet uudistaa yleistä julkisten hankintojen sääntelyä EU-sääntelyn puitteissa siten, että huoltovarmuustarpeet tulevat riittävästi huomioiduiksi.

Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan Ahvenanmaan maakuntaa koskeva lainsäädäntövalta on jaettu valtakunnan ja maakunnan kesken. Toimivalta hallintoasioissa määräytyy lainsäädäntövallan jaon

mukaisesti. Maakunnalla ja vastaavasti valtakunnalla on siten hallintovalta sen lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa. Ahvenanmaan huoltovarmuus kuuluu osaksi maakunnan ja osaksi valtakunnan toimivaltaan tämän mukaisesti. Viranomaiset tekevät yhteistyötä varautumisasioissa sen mukaan kuin asetuksessa poikkeusoloihin varautumista koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa (900/2000) säädetään.

2.1 Huoltovarmuuden muuttunut toimintaympäristö

Venäjän sotilaallinen hyökkäys Ukrainaun on epävakauttanut Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaympäristöä merkittävästi ja pitkäaikaisesti. Venäjän hyökkäyssodan luoma jännite sekä suurvaltakilpailun kasvu länsimaiden ja Kiinan välillä haastavat nykyisen globaaleihin toimitusketjuihin perustuvan huoltovarmuuden. Suomen ja Viron välisen kaasuputken ja tietoliikennekaapelin vaurioituminen korostaa myös vedenalaisen kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuutta. Muuttunut toimintaympäristö vaatii asettamaan etusijalle ja kehittämään etenkin kriittisen infrastruktuurin ja palveluiden suojaamista, kyberturvallisuutta, kriittisimpien hyödykkeiden saatavuutta sekä vastaamista nopeasti muuttuviin hybridiuhkiin.

Yhteiskunnan toimintojen digitalisaation myötä erilaiset palvelut ja prosessit perustuvat pitkälti tietojen ja viestintätekniikkaan, automaatiojärjestelmiin, anturitekologioihin sekä toimiviin tietoliikenneyhteisyyksiin. Samalla yhteiskunnan digitaalisten toimintojen ja palveluiden jatkuvuus on tullut riippuvaiseksi digitaalisesta infrastruktuurista, sen palveluista ja niitä tuottavien tahojen usein pitkistä ja kansainvälisistä toimitusketjuista.

Digitalisaatio edellyttää huoltovarmuusjärjestelmän toimintamallin ja toteuttamisen periaatteiden jatkuvaa tarkastelua sekä parantamista digitalisoinnin mahdollisuuksia hyödyntäen.

Rajat ylittävät uhat, kuten pandemiat ja CBRNE-uhat, voivat häiritä huoltovarmuuden tavoitteiden toteuttamista. CBRNE-uhilla tarkoitetaan kemiallisten aineiden (C), biologisten taudinaiheuttajien (B), radioaktiivisten aineiden (R), ydinaseiden (N) ja räjähteiden (E) väärinkäyttöä ja niihin liittyviä onnettomuusuhkia. Rajat ylittäviin uhkiin ei voida varautua tehokkaasti pelkästään kansallisin toimin.

Ilmastonmuutos ja luontokato vaikuttavat yhteiskuntaan ja sen elintärkeisiin toimintoihin eri tavoin, ja niiden eteneminen on riski Suomen huoltovarmuudelle. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitseminen ja niihin sopeutuminen sekä puhdas energia huomioidaan huoltovarmuuden kehittämisessä ja toimenpiteissä, ellei huoltovarmuuden turvaaminen muuta edellytä.

Väestörakenteen kehitys vaikuttaa huoltovarmuuden toimintaympäristöön kaikilla alueilla, kaikkiin toimialoihin ja toimijoihin. Väestörakenteeseen liittyviä huoltovarmuuteen kielteisesti vaikuttavia tekijöitä on tunnistettava ja ehkäistävä.

2.2 Huoltovarmuuden pohjoismainen, eurooppalainen ja globaali ulottuvuus

Huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvitaan nykyistä laajempaa yhteistyötä Ruotsin sekä muiden Pohjoismaiden ja Itämeren alueen maiden sekä EU:n ja Naton kanssa. Eri hallinnonaloilla on tunnistettava sellainen yhteistyö, joka suoraan tai välillisesti edistää huoltovarmuutta ja on Suomen näkökulmasta hyödyllistä.

Kansainvälisen huoltovarmuustyön toimintamalleja ovat yhteiset varastot, mekanismit kansainvälisen avun antamiseksi ja vastaanottamiseksi, tuotantovaraukset, yhteishankinnat sekä tutkimus- ja kehittämispolitiikka.

Suomi edistää kokonaisvaltaista huoltovarmuusajattelua EU:ssa. EU-tason kriisinvarautumista tarvitaan ja sen tulee olla horisontaalista, kaikki relevantit politiikka-alat kattavaa ja hyvin koordinoitua, jotta koko EU:ta tai jotain EU:n aluetta koskeviin kriiseihin voidaan varautua ja vastata sekä tehokkaasti että oikea-aikaisesti. Materiaalisen varautumisen lisäksi on kehitettävä myös jatkuvuudenhallintaa. EU-vaikuttamisessa on edistettävä tuotantokyvyn luomista ja olemassa olevan kapasiteetin säilyttämistä EU-alueella erityisesti Suomen huoltovarmuuden kannalta strategisesti merkittäville toimialoilla. Lisäksi on huolehdittava EU:n sisämarkkinoiden toimivuudesta erilaisissa kriisitilanteissa sekä sellaisen tuotannon ylläpitämisestä, joka mahdollistaa kriittisen teollisuuden riittävän tuotantokyvyn EU-alueella. Samalla on tärkeitä huomioida globaalit markkinat ja huolehtia EU:n säilymisestä kilpailukykyisenä ja avoimena markkinana sekä tukea yritysten tuotantoketjujen monipuolistamista kehittämällä EU:n vapaakauppasopimus- ja kumppanuusverkostoa.

Suomi vie aktiivisesti huoltovarmuuden sekä kokonaisturvallisuuden mallejaan osaksi Naton peruseriaatteita. Naton rooli yhteisen sotilaallisen suunnittelun ja kyvykkyyksien kehittäjänä on tärkeä. Naton kyky toimeenpanna ja suunnitella yhteisen puolustuksen operaatioita edellyttää merkittävää tukea siviiliviranomaisilta ja yksityiseltä sektorilta. Kansallisen kriisinsietokyvyn vahvistaminen on Naton jäsenten omalla vastuulla, mutta Nato asettaa jäsenvaltioille yhteisiä tavoitteita, seuraa niiden täyttymistä ja tukee jäsenvaltioita tavoitteiden saavuttamisessa.

3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

3.1 Huoltovarmuuskriittinen infrastruktuuri

Kriittisellä infrastruktuurilla tarkoitetaan niitä perusrakenteita, palveluja ja niihin liittyviä toimintoja, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi. Kriittiseen infrastruktuuriin kuuluu sekä fyysisiä laitoksia ja rakenteita että sähköisiä ja digitaalisia toimintoja ja palveluja. Muun muassa energian tuotanto-, siirto- ja jakelujärjestelmät, liikenne- ja logistiset palvelut ja liikenneverkot, vedenalaiset kaapelit ja putket, yhteiskunnan tietovarannot ja tietojärjestelmät sekä viestintäverkot ja -palvelut, maksu- ja arvopaperiliikennejärjestelmät, turvatut aika- ja paikannusjärjestelmät, tietoliikenne- ja ympäristöolosuhteiden seurantajärjestelmät sekä Puolustusvoimien ja muiden viranomaisten työtä tukevat satelliittipalvelujärjestelmät, avaruustoiminnan mahdollistavat (fyysiset ja muut) rakenteet sovelluksineen sekä elintarvike-, vesi- ja jätehuolto ovat osa kriittistä infrastruktuuria. Kriittistä infrastruktuuria ylläpitävät suurelta osin elinkeinoelämän toimijat, joiden toiminnot ovat usein keskinäisriippuvaisia.

Suomelle EU:n kyky toimia Eurooppaa kohtaavissa kriiseissä on erityisen tärkeä, mukaan lukien hybridiuhkiin vastaamisen kehittäminen (ns. hybridityökalupakki). EU:n hybridityökalupakki kokoaa yhteen eri EU-instrumentit, joita voidaan hyödyntää koordinoituissa vastineissa hybriditilanteissa. Hybridiuhkiin varautumisessa voidaan hyödyntää Euroopan hybridiuhkien torjuntakeskuksen ja EU:n yhteisen tutkimuskeskuksen kehittämää CORE-mallia, joka toimii operatiivisen tason työkaluna kokonaisvaltaisen varautumisen vahvistamisessa.

Turvallisuusympäristön muuttumisen myötä Suomi varautuu poikkeuksellisten, laaja-alaisten ja monitahoisten hybridivaikuttamisen keinojen kohteeksi joutumiseen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Yhteiskunnan toimintakyvyn, elintärkeiden toimintojen, väestön terveyden, hyvinvoinnin ja toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen infrastruktuurin suojaamista parannetaan. Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ylläpitävän kriittisen infrastruktuurin turvaamisen keinot on arvioitava alakohtaiset tarpeet huomioiden korkealle tasolle kaikissa jatkuvuudenhallintaa uhkaavissa olosuhteissa. Suojaamistoimien on katettava ennaltaehkäisevät toimet, häiriön aikainen toiminta ja jälkitoimet. Tavoitteen toteutumiseksi tarvitaan sääntelyn ja sopimuksellisen varautumisen lisäksi myös julkisen ja yksityisen sektorin laaja-alaista ja usealla tasolla tehtävää yhteistyötä.

Vastuuministeriöiden, Huoltovarmuuskeskuksen ja muiden viranomaisten välistä yhteistoimintaa ja tiedonvaihtoa tiivistetään kriittisten kohteiden määrittämisessä, tunnistamisessa ja suojaamisessa. Lisäksi tarkastellaan kriittistä infrastruktuuria koskevan tiedon suojaamisen tarvetta, kuten paikkatietojen avoimuus. Normaaliolojen häiriötilanteessa vastuuministeriöiden, Huoltovarmuuskeskuksen, muiden viranomaisten ja elinkeinoelämän kesken sovitut johtamis- ja yhteistyökäytännöt sekä yhteistyöalustat mahdollistavat häiriötilanteen johtamisen sekä yhteistoiminnan. Näiden käytäntöjen ja yhteistyöalustojen ylläpitämiseen sekä kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Kriittisen infrastruktuurin suojaamista parannetaan uudistamalla laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta (172/2012) (*yritysostolaki*) siten, että huoltovarmuuden ja laaja-alaisen vaikuttamisen riskit huomioidaan nykyistä tehokkaammin. Kriittisen infrastruktuurin toiminnan kannalta olennaiset yritykset ovat yritysostolain mukaisia seurannan kohteita. Myös kiinteistöomistusta valvotaan huoltovarmuuden turvaamisen näkökulmasta kiinteistöhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain (470/2019) mukaisesti.

Kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä annetussa CER-direktiivissä 2022/2557 säädetään kriittisiä toimijoita koskevista velvoitteista niiden häiriönsietokyvyn parantamiseksi sekä kriittisten toimijoiden valvontaa, täytäntöönpanoa ja Euroopan kannalta erityisen merkittävien kriittisten toimijoiden määrittämistä koskevista säännöistä. Siinä vahvistetaan myös yhteiset säännöt jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä ja direktiivin soveltamista koskevasta raportoinnista. CER-direktiivissä säädetään erityisesti jäsenvaltioiden velvoitteista tehdä riskinarvioiteja ja määrittää kriittiset toimijat, jotka tarjoavat keskeisiä palveluja. CER-direktiivi pannaan kansallisesti tehokkaasti täytäntöön. Kansallisen täytäntöönpanon tavoitteena on vahvistaa lainsäädännöllä kriittisen infrastruktuurin kriisinkestävyttä, parantaa toimijoiden häiriönsietokykyä sekä jatkuvuudenhallintaa ja siten vahvistaa yhteiskunnan kriisinkestävyttä ja kansallista turvallisuutta. Yksityisille toimijoille säädetyt varautumisvelvoitteet ja viranomaisyhteistyön toimintamalli tukevat yksityisten toimijoiden ja viranomaisten välisiä yhteistyörakenteita.

Huoltovarmuuskeskus yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa tukee kriittisiä elinkeinoelämän yrityksiä varautumissuunnittelussa sekä edistää toimenpiteitä näiden kohteiden toiminnan turvaamisessa. Lisäksi Huoltovarmuuskeskus huolehtii yhteistyössä yritysten ja viranomaisten kanssa reagointi-, yhteistoiminta- sekä korjauskyvyn jatkuvasta kehittämisestä. Yhteistä harjoitustoimintaa sekä suunnitelmien ja valmiusjärjestelyiden testausta kehitetään valmiusharjoituksissa tunnistettujen heikkouksien korjaamiseksi ja saatujen oppien jalkauttamiseksi kriittisten yritysten varautumisen tueksi. Esimerkiksi kyberturvallisuuteen liittyvillä harjoituksilla ja niiden tuloksilla on merkitystä yhteiskunnan digitalisaation kautta lähes kaikille toimialoille.

Suomi tukee Naton pyrkimyksiä tunnistaa ja lieventää resilienssitoiminnassaan kriittisen infrastruktuurin strategisia haavoittuvuuksia ja riippuvuuksia. Nato on sopinut kriittisen merenalaisen infrastruktuurin turvakeskuksen perustamisesta. Suomi tukee sitä, että Nato ja EU laajentavat edelleen yhteistyötään resilienssitoiminnassa ja kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa. Suomi osallistuu yhteistyön kehittämiseen hyödyntäen ja vahvistaen huoltovarmuustoiminnan elinkeinoelämän ja viranomaistoiminnan yhteistyömallia.

3.2 Digitaalinen yhteiskunta

Vahvistamalla digitaalisen yhteiskunnan toimintavarmuutta ja turvallisuutta, edistetään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuutta ja huoltovarmuustavoitteiden saavuttamista. Digitaalisen yhteiskunnan turvallisuuden varmistamisessa ja häiriösietokyvyssä otetaan erityisesti huomioon digitaalinen infrastruktuuri, digitaaliset tietovarannot ja järjestelmät sekä kyberturvallisuus. Näiden turvaamisessa on huomioitava valvonta- ja hallintajärjestelyt, fyysinen ja tekninen suojaaminen, tarvittavat tietoliikenneyhteydet ja teknisten järjestelmien kahdennukset ja varmennukset. Lisäksi on huolehdittava riittävästä viankorjauskyvystä, sähköön, varaosien, osaamisen ja muiden välttämättömien voimavarojen saatavuudesta sekä toiminta- ja toimittajaverkostojen varmistamisesta ja harjoittamisesta.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi yhteiskunnan on kyettävä sietämään digitaalisen toimintaympäristön häiriötilanteita kaikkein kriittisimpiä järjestelmiä kattavien korvaavien toimintatapojen, varajärjestelmien ja -tietoliikenneyhteyksien avulla. Digitalisaation kehittyessä kehitetään myös digitaalisen turvallisuuden verkostoyhteistyötä huoltovarmuustoimien toteuttamisen tueksi.

Digitaalinen infrastruktuuri

Digitaalisessa turvallisuudessa huoltovarmuuden ensisijaisena tavoitteena on varmistaa koko yhteiskunnan kriittisten toimintojen tarvitsemien tietoliikenneyhteyksien ja palveluiden toimivuus, niiden häiriösietoisuus sekä palautumiskyky. Toimenpiteiden täytyy kattaa kansainvälisten tietoliikenneyhteyksien varmentaminen ja tarvittava korjauskyky. Yhtenä keskeisenä painopisteenä on satelliittipainannuksen sekä varmistavien satelliittiyhteyksien kehittäminen. Digitaalisen infrastruktuurin turvaamisessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan kansainvälistä yhteistyötä erityisesti Pohjoismaissa.

Digitaaliset tietovarannot

Digitaalisissa tietovarannoissa keskeistä on turvata tiedon hyödynnettävyys ja tieto-omaisuuksien saatavuus, eheys ja suojaus siten, että niihin voidaan luottaa myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittisten tietojen turvallisen siirtämisen ja säilyttämisen jatkuvuudenhallinnasta on huolehdittava. Lisäksi on varmistettava, ettei avoimissa tietokannoissa ole vapaasti saatavilla huoltovarmuuskriittisiin aloihin ja kohteisiin liittyviä tietoja, jotka voisivat vaarantaa kansallista turvallisuutta, maanpuolustusta tai sotilaallista huoltovarmuutta.

Yhteiskunnan kannalta kriittiset tietovarannot, -palvelut ja -järjestelmät määritellään ja tunnustetaan, ja varmistetaan niiden toimintavarmuus sekä turvallisuus.

Digitaaliset järjestelmät

Yhteiskunnalle kriittisten digitaalisten järjestelmien huoltovarmuuden turvaamisessa ja kehityksessä huomioidaan nykyisten järjestelmien kriittisten toiminnallisuuksien jatkuvuus sekä kehitetään ennakoitujen uusien ratkaisujen digimurroksessa nopeasti muodostuvien uhkien riskienhallitsemiseksi. Nämä

sisältävät kansalliset tilannekuvajärjestelmät häiriöiden hallintaan, kyberturvallisuuden ja -puolustuksen järjestelmät, kansalliset salausteknologiset kyvyt, sekä uudet teknologiat ja niiden tuottajat. Esimerkiksi kvanttiteknologian, tekoälyteknologioiden sekä robotiikan kehittyessä niiden vaikutukset huoltovarmuuden ja jatkuvuuden hallinnan toteutumiseen on otettava huomioon varautumisessa. Rakennetun ympäristön sisältämien lähi- ja etähallittavien automaatio- ja muiden järjestelmien suojaamiseen on lähitulevaisuudessa kiinnitettävä enemmän huomiota, erityisesti kun ne liittyvät kriittisen infrastruktuurin toimintoihin.

Huoltovarmuuden turvaamisessa otetaan huomioon kansalliset kyberturvallisuuden ja -puolustuksen järjestelmät, kansalliset salausteknologiset kyvyt sekä uudet teknologiat ja niiden tuottajat. Esimerkiksi kvanttiteknologian ja tekoälyteknologioiden kehittyessä niiden vaikutukset huoltovarmuuden ja jatkuvuudenhallinnan toteutumiseen on huomioitava varautumisessa.

Kyberturvallisuus

Suomi varautuu kyberuhkiin ennakoivasti. Kyberturvallisuus on poikkihallinnollinen kaikkia hallinnonaloja koskeva teema. Kansallinen kyberturvallisuusstrategia uudistetaan vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Kyberturvallisuuden johtamisrakenne uudistetaan kattamaan koko yhteiskunnan kattava kyberturvallisuuden kehittäminen ja poikkeamatilanteiden riittävän nopea kaikki hallinnon alat kattava ohjaus. Yhteiskunnan kriittisten toimintojen kyberturvallisuutta kehitetään siten, että varautumistoimenpiteiden suunnittelu ja toteutus perustuvat riskienhallintaan ja huomioidaan lisäksi järjestelmien elinkaaren kattava kyberturvallisuus ja toimialakohtaiset erityistarpeet. Kiinnitetään huomiota toimintojen suojaamisen, häiriöiden havaitsemisen ja niihin reagoimisen lisäksi tilanteesta palautumiseen.

EU:ssa on reagoitu muuttuneeseen kybertoimintaympäristöön ottamalla käyttöön EU:n kyberturvallisuusdirektiivi (NIS2-direktiivi, 2022/2555). Suomi toimeenpanee velvoitteet osana kansallista lainsäädäntöä. NIS2-direktiivi yhdenmukaistaa yhteiskunnan kriittisten sektoreiden kyberturvallisuusriskienhallinta- ja raportointivelvoitteiden vähimmäistasoja.

Huoltovarmuutta uhkaavaa kyberturvallisuutta vahvistetaan tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin kanssa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti huomioiden sen, että iso osa kriittisestä infrastruktuurista on yksityisessä omistuksessa. Suomalainen kyber- ja informaatioturvallisuusosaaminen varmistetaan panostamalla alan koulutukseen. Kriittisten toimijoiden tueksi on tuotettava riittävän laadukas tilannekuva, tiedonvaihto ja havainnointikyky ajantasaisten suojaavien toimenpiteiden määrittämiseksi ja toteuttamiseksi. Järjestetään riittävässä laajuudessa harjoituksia varautumistoimien kehittämisen, valmiuden ylläpidon ja yhteistoiminnan tueksi.

Disinformaatio

Strategisen viestinnän toimintamalli päivitetään disinformaation synnyttämää yhteiskunnallista vahinkoa ennaltaehkäisemiseksi sekä henkisen kriisinsietokyvyn ja demokratian vahvistamiseksi. Toimintamallissa ja sen kehittämisessä tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä. Osana uudistettavaa kyberturvallisuusstrategiaa vahvistetaan ja huomioidaan informaatiopuolustus. Disinformaation torjunnassa huomioidaan molemmat kansalliskielet sekä muun kielinen viestintä. Kansalaisten media-kriittisyydestä ja medialukutaidosta huolehditaan. Opettajien valmiuksia kasvattaa oppilaita kriittiseen medialukutaitoon sekä tietoisuuteen kyberriskeistä vahvistetaan laajan yhteiskunnallisen resilienssin lujittamiseksi.

Huoltovarmuuskeskus tukee yhteistoiminnan parantamista ja kehittää kyvykkyyksiä rajoitetuilla aloilla sekä tuottaa tietoa elinkeinoelämälle, kansalaisille ja viranomaisille informaatiovaikuttamiseen varautumisesta. Informaatioturvallisuuden osaamiskeskustoiminnon johtamista ja kehittämistä jatketaan sekä toiminnon organisointi valtionhallinnossa ratkaistaan. Osaamiskeskuksen avulla tiedon huoltovarmuutta parannetaan epäautenttisten informaatiokampanjoiden tunnistamisella.

Suomi tukee Euroopan unionin pyrkimyksiä sosiaalisen median kansainvälisten suuryritysten vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden parantamiseksi. Yhteiskunnan on turvattava vastuullista sananvapausta tukevan vapaan ja moniäänisen median toimintaedellytykset kaikissa oloissa. Erityisesti on huolehdittava joukkoviestinnän infrastruktuurista ja palveluiden jatkuvuudesta. Lisäksi on aktiivisesti etsittävä keinoja mediakentän toimijoiden yhteistoiminnan parantamiseksi poikkeusoloissa. Erilaisia yhteiskäyttömahdollisuuksia on suunniteltava ja harjoiteltava etukäteen.

Turvallisuusviranomaisten ja Huoltovarmuuskeskuksen keskinäistä yhteistyötä syvennetään sekä ennakoiassa varautumistoiminnassa että vakavien häiriötilanteiden aikaisessa toiminnassa.

3.3 Kansalaisvarautuminen

Omatoiminen varautuminen ja kriisinkestokyky ovat tärkeä osa huoltovarmuutta ja varautumista. Kotitalouksien omatoiminen varautuminen antaa viranomaisille liikkumatilaa toimia sekä vapauttaa viranomaisten resursseja tilanteen palauttamiseksi normaaliksi erilaisissa kriisitilanteissa. Hyvin toteutunut kotitalouksien varautuminen vahvistaa itsessään merkittävästi yhteiskunnan kriisinsietokykyä. Kotitalouksien kykyä toimia kriisitilanteissa on kehittävä määrätietoisesti. Osana opetusta ja koulutusta, on otettava huomioon kansalaistaidot. Myös kotitalouksien omatoimisen varautumisen toimintamalleja on kehitettävä lisäämällä koulutusta ja viestintää. Viestinnässä on huolehdittava monikielisydestä sekä monikanavaisuudesta. Kansalaisjärjestöillä on myös keskeinen rooli varautumisessa ja erilaisten kriisitilanteiden hoitamisessa.

Viranomaiset ja järjestöt ovat laatineet yhdessä 72 tunnin varautumissuosituksen kotitalouksille. Varautumissuosituksen ohella selvitetään mahdollisuutta kehittää valtakunnallisesti paikalliset yhteisöt osallistavaa varautumistoimintaa.

Henkinen kriisinsietokyky on osa kokonaisturvallisuutta. Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista. Kulttuuriala on myös yksi henkisen kriisinkestävyuden luoja ja ylläpitäjä.

Luonnon virkistyskäyttö ja kansalaisten omatoimisen ampumarjoittelun mahdollisuuksien turvaaminen vahvistavat kansalaistaitoja, fyysisen kunnon ylläpitämistä ja harrastusyhteisöjen toimintakykyä sekä normaaliolojen kokonaisturvallisuuden ylläpitämisessä että erilaisissa kriisitilanteissa. Vastuuviranomaiset turvaavat ampumarjoittelumahdollisuuksien kattavuuden.

3.4 Huoltovarmuuden alueellinen ulottuvuus

Varautumisesta ja huoltovarmuudesta vastaavat viranomaiset ja huoltovarmuusorganisaatio ylläpitävät ja kehittävät huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvittavaa poikkihallinnollista varautumista alueta- salla sekä varmistavat elinkeinoelämän, julkishallinnon ja kolmannen sektorin alueellisen yhteistoiminnan ja tiedonvaihdon tunnistuen ja huomioiden myös paikallisella tasolla toimivat yhteisöt. Kehittämistyössä huomioidaan varautumiseen vaikuttavat alueelliset ja paikalliset erityispiirteet ja erot. Alueellisella ja paikallisella tasolla varautuminen sovitetaan yhteen hyvinvointialueiden kanssa.

Huoltovarmuusorganisaation alueellisen toiminnan kehittämistä ja yhteensovittamista muun toiminnan kanssa on jatkettava. Alueellisen ja paikallisen varautumisen yhteensovittamista edistetään Turvallisuuskomitean 22.6.2022 antaman suosituksen mukaisesti.

Valtion aluehallintouudistuksen osana valmistellaan uudistus, jossa osa nykyisistä ELY-keskusten tehtävistä ja lisäksi eräitä muita kehittämis- ja rahoitustehtäviä kootaan perustettaviin elinvoimakeskukseen. Alueellisen valmiuden ja varautumisen koordinaatiotehtävää tarkastellaan osana aluehallintouudistusta ja erityisesti osana tulevien elinvoimakeskusten tehtäviä. Julkishallinnon ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä huoltovarmuusasioissa ovat jatkossa tukemassa valmisteilla olevat elinvoimakeskukset. Elinvoimakeskusuudistuksen toimeenpanon tavoiteaikataulu on vuosi 2026.

Ministeriöt kartoittavat yhteistyössä oman hallinnonalansa mahdolliset säännösmuutostarpeet alueellisen huoltovarmuustoiminnan toimivalta-, yhteistyö- ja johtamisprosessien kehittämiseksi ja selkeyttämiseksi. Ministeriöiden tulosohtausprosesseissa kiinnitetään huomiota huoltovarmuuteen liittyviin kysymyksiin. Valtakunnalliset, alue- ja paikallistason viranomaiset ja huoltovarmuusorganisaatio syventävät yhteistä harjoitustoimintaan ja tilannekuvan kokoamiseen liittyvää yhteistyötä.

Yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa laadittavat alueelliset riskiarviot muodostavat riskiperusteisen pohjan aluetason huoltovarmuus- ja varautumistyölle. Varautumisesta ja huoltovarmuudesta vastaavat alue- ja paikallistason viranomaiset päivittävät tai tarvittaessa laativat yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation alueellisten toimijoiden kanssa varautumissuunnitelmat suhteessa keskeisiin kansallisiin ja alueellisiin riskeihin. Jatkuvien riskien arviointiprosessien sekä valtakunnan että aluetasolla tulee johtaa riskien hallinnan toimenpiteisiin ja varautumisen tason nousuun. Riskiarvioiden pohjalta kunnat ja hyvinvointialueet määrittävät yhteistyössä vastuuministeriöiden ja huoltovarmuusorganisaation kanssa varautumissuosituksia niiden vastuulla oleville huoltovarmuuden kannalta kriittisille toimintoille.

Alueellinen varautumissuunnittelu kytketään tiiviimmin kansallisen tason huoltovarmuuden suunnitteluun ja ohjaamiseen. Alueellisissa varautumissuunnitelmissa tunnistetaan ja huomioidaan erilaisten alueiden erityispiirteet ja kolmannen sektorin toimijat.

Yhteiskunnan huoltovarmuuden ja peruspalveluiden paikallisessa ja alueellisessa varmistamisessa kunnilla ja hyvinvointialueilla on keskeinen rooli. Tämä korostuu kriittisen infrastruktuurin kriisinkestävytyteen sekä väestön toimintakykyyn ja henkiseen kestävytyteen liittyvissä tehtävissä. Kuntien mahdollisuuksia huolehtia huoltovarmuudesta kehitetään sekä kuntien välistä huoltovarmuusyhteistyötä edistetään.

Huoltovarmuuskriittisten toimintojen jatkuvuuden turvaamiseksi hyvinvointialueiden, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymät varmistavat sekä sopimuksellisin menettelyin että varautumissuunnitelmien yhteensovittamisella omien kriittisten toimintojensa jatkuvuus myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kunnat ja hyvinvointialueet määrittävät yhteistyössä vastuuministeriöiden, keskushallinnon ja huoltovarmuusorganisaation kanssa varautumissuosituksia niiden vastuulla oleville huoltovarmuuden kannalta kriittisille toimintoille. Lisäksi kunnat ja hyvinvointialueet kehittävät varautumiseen ja huoltovarmuuteen liittyvää verkostoyhteistyötä ja selvittävät yhteistyössä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa edellytykset tiivistää yhteistyötä huoltovarmuusorganisaation kanssa. Verkostoyhteistyössä tunnistetaan ja huomioidaan maaseutualueilla ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla toimivat kolmannen sektorin toimijoiden rooli.

3.5 Huoltovarmuuden tilanneseuranta ja ennakointi

Nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä tilannekuva- ja ennakointityö ovat keskeisessä roolissa. Huoltovarmuuden turvaamiseksi on tunnistettava ennakoivasti huoltovarmuutta uhkaavia tapahtumia ja ilmiöitä. Tämä tavoite saavutetaan keräämällä ajantasaista ja kattavaa tilannekuvaa, joka mahdollistaa eri toimijoiden keskinäisriippuvaisuuksien ja heijastevaikutusten havaitsemisen. Tilannekuva-työ tukee myös huoltovarmuuskriittisten organisaatioiden omaa jatkuvuudenhallintaa sekä tarkoituksemukaisten toimenpiteiden käynnistämistä oikea-aikaisesti. Toimintaympäristön seurannalla tuotetaan analyysija ja ennakointitietoa huoltovarmuutta tukevien päätösten sekä toimenpiteiden kohdentamiseksi.

Valtioneuvostossa tehdään poikkihallinnollisesti strategista ennakointia, joka tuottaa ennakoivaa toimintaympäristöanalyysiä varautumiseen liittyvän päätöksenteon tueksi. Hallinnonalat ylittävä strateginen ennakointi mahdollistaa koko valtioneuvoston ja Huoltovarmuuskeskuksen yhteisen ymmärryksen myös huoltovarmuuteen vaikuttavista tulevaisuuden ilmiöistä ja kehityskuluista. Huoltovarmuuskeskus kokoaa ennakointitietoa huoltovarmuuskriittisiltä toimijoilta pooliverkostonsa kautta ja tukee näin valtioneuvoston poikkihallinnollista ennakointia.

Tiedon välittäminen ja analysointi edellyttävät verkostomaista yhteistyötä. Ajantasaista tilannekuvaa ja tiedon jakamista voidaan käyttää laajasti yhteiskunnan eri toimijoiden, erityisesti yritysten, itsenäisen jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen edistämiseksi ja ohjaamiseksi. Tiedonvälityksen osalta on syytä kiinnittää huomiota keskeisen turvaluokitellun tiedon viiveettömään välittämiseen. Lisäksi on varmistettava, että kaikilla relevanteilla viranomaistoimijoilla on käytössään turvaluokitellut järjestelmät sekä henkilöstöllä voimassa olevat tietojen käsittelyoikeudet ja turvallisuusselvitykset.

Valtioneuvoston tilannekeskus vastaa turvallisuustilanteeseen liittyvän tilannekuvan kokoamisesta, analyysistä ja jakamisesta Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston päätöksenteon tueksi valtioneuvoston tilannekeskuksesta annetun lain (300/2017) mukaisesti. Huoltovarmuuskeskus kokoaa huoltovarmuuden ajantasaista ja kattavaa tilannekuvaa huoltovarmuusorganisaatiolta. Valtioneuvoston tilannekeskus ja Huoltovarmuuskeskus kehittävät yhteistyötään tilannekuvatyössä. Kattava tilannekuvatyö edellyttää riittävien tiedonsaantioikeuksien varmistamista tarvittaville viranomaistoimijoille. Ulkoministeriön edustustoverkolla on tärkeä rooli huoltovarmuuteen liittyvien kansainvälisten kehityskulkujen seurannassa ja raportoinnissa.

Yhteisiä tilannekuva- ja viestintätyökaluja kehitetään ja niiden käyttöä harjoitellaan häiriötilanteisiin varautumiseksi.

3.6 Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus

Kaikkien toimialojen yhteinen haaste on huolehtia henkilöstön osaamisesta. Osaavan työvoiman saatavuus on myös kysymys, joka heijastuu huoltovarmuustyöhön. Keskeisten sektoreiden kriittisen osaamisen hallintaa arvioidaan poikkihallinnollisessa yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation kanssa. Tavoitteena on laatia keskeisillä sektoreilla lyhyen ja pitkän aikavälin tiekartta huoltovarmuuskriittisten tehtävien osaamisen pullonkaulojen ratkaisemiseksi. Tiekartassa kuvataan osaamisen tarpeiden nykytila, haasteet ja ratkaisuehdotukset sekä näiden pohjalta ehdotettavat toimenpiteet. Huoltovarmuuden kannalta kriittiset koulutuskokonaisuudet on säilytettävä korkeakoulujen ja toisen asteen opinto-ohjelmissa.

Valmiuslain uudistamisen yhteydessä arvioidaan, miten osaavan työvoiman saatavuus turvataan valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittisissä ammattiryhmissä.

Pienten ja keskisuurten yritysten sekä kansalaisten tietoisuus osaamisen merkityksestä huoltovarmuuden turvaamisessa on tärkeää.

4. Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet

Varautumisen tavoitteena on elintärkeiden palvelujen ja infrastruktuurin toiminnan jatkuvuuden turvaaminen normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuuden toimialakohtaisessa varautumisessa keskeinen tavoite on tunnistaa ne toiminnot ja toimintojen väliset keskinäisriippuvuudet, joiden häiriötön toiminta on Suomen huoltovarmuuden kannalta välttämätöntä. Keskinäisriippuvuuksien kasvu vaatii entistä parempaa kriittisten arvoketjujen tunnistamista ja hallintaa. Ministeriöt ja huoltovarmuusorganisaatio edistävät toimialojen normaaliolojen yhteistyötä, joka on laajennettavissa poikkeusolojen ja normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden vaatimuksiin.

Ministeriöt johtavat, valvovat ja sovittavat yhteen poikkeusoloja sääntelevän valmiuslain mukaista varautumista omilla toimialoillaan. Valmiuslain veloitteen mukaisesti viranomaisten on huolehdittava omien valmiussuunnitelmiansa laatimisesta ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluista ja muista toimenpiteistä. Erityinen painopiste varautumissuunnittelussa on sotilaalliseen voiman käyttöön sekä laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja geopoliittisiin riskeihin varautuminen.

Huoltovarmuusorganisaation poolit huolehtivat oman toimialansa elinkeinoelämän yleisten varautumissuunnitelmien laatimisesta ja tukevat pooliin kuuluvien yritysten varautumissuunnittelua. Huoltovarmuuskeskus laatii kokonaisnäkömyksen elinkeinoelämän kriittisten toimialojen varautumissuunnitelmista.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi valtion on varmistettava tarvittavin toimenpitein keskeisiin kansallisiin turvallisuusetuihin liittyvän kriittisen osaamisen sekä palvelutuotannon saatavuus. Huoltovarmuuden kannalta kriittisen työvoiman saatavuus on turvattava mahdollisimman hyvin myös tilanteissa, joissa valtion rajat ylittävää liikkuvuutta rajoitetaan. Huoltovarmuuskriittisen henkilöstön työnteon mahdollistamiseksi myös peruspalveluiden on toimittava kriisitilanteissa.

Vastuuviranomaiset laativat suunnitelman ja toimenpiteet yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation kanssa laboratoriopalveluiden saatavuuden varmistamiseksi, huomioiden kemialliset, biologiset ja säteilyvaaratilanteet.

4.1 Energiahuolto

Energiahuoltovarmuus perustuu monipuoliseen ja hajautettuun sähkön- ja lämmöntuotannon rakenteeseen, varastoitaviin polttoaineisiin, toimiviin energiamarkkinoihin, monipuolisiin polttoaineiden hankintalähteisiin sekä sektori-integraatioon, joka tarkoittaa eri energiasektorien yhdistämistä niin, että ne voivat tasapainottaa toistensa kulutus- ja tuotantopiikkejä.

Energiajärjestelmä sähköistyy ja tuuli- ja aurinkoenergian tuotanto lisääntyy nopeasti, minkä vuoksi säästä riippumattomien ja säätökykyisten energiantuotantotapojen toimintaedellytykset sekä kysyntäjouaston ja energianvarastoinnin kehittäminen on varmistettava. Polttoon perustuvassa energiantuotannossa on huomioitava myös mahdollisuus vaihtoehtoisten polttoaineiden käyttöön.

Vesi- ja ydinvoimalla on tärkeä rooli sähköjärjestelmän perus- ja säätövoimana sekä järjestelmän riittävän vakauden ja inertian (sähköjärjestelmän pyöriin massoihin varastoituneen liike-energian tuoma järjestelmän kyky vastustaa muutoksia taajuudessa) turvaamisessa. Sähkönpalautukseen soveltuvien alueellisten saarekkeiden toteutusedellytykset on selvitettävä. Yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittisten toimintojen, kuten polttoainejakelun, liikenteen latausverkoston sekä päivittäistavarahuollon, toiminta pitkäaikaisessa sähkösaannin häiriössä on varmistettava. Eri toimijoiden omaa varautumista on edistettävä.

Lämmöntuotannon sähköistyessä on arvioitava siirtymäkauden kaukolämmön tuotantokapasiteetti ja polttoainelogistiikka huomioiden myös yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon merkitys.

Toimijoiden eri yhteiskunnan sektoreilla on suunniteltava varautumistoimet ja toimien vastuutus energianjakelun keskeytymisen varalle. Varautumissuunnittelun toimeenpanossa yritysten, viranomaisten ja kolmannen sektorin varautumisyhteistyötä on kehitettävä. Eri sektoreiden yhteistoimintaa vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on harjoitettava säännöllisesti kaikilla tasoilla. Energia-alalla varautumissuunnitteluvaihtoehtoja on laajennettava kaukolämpöyhtiöihin CER-direktiivin kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä.

Yhteiskunnan tietointensiivisyys ja järjestelmien keskinäisriippuvuus näkyvät erityisesti liikenne-, tietoliikenne- ja energiajärjestelmien keskinäisriippuvuuden kasvussa. Tämä riippuvuus kasvaa tulevaisuudessa siirryttäessä digitaalisiin liikennepalveluihin ja autonomisiin liikennevälineisiin.

Materiaalisen varautumisen kehittämistä on arvioitava erityisesti kriittisten varaosien osalta. Puuperäisten polttoaineiden saatavuutta on parannettava vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kehittämällä puupolttoaineiden varastointia huoltovarmuuden tarpeisiin. Puun riittävydestä on huolehdittava luomalla maahamme huoltovarmuuskäyttöön suunniteltu puuterminaaliverkosto, varmistamalla alempiasteisten teiden ja siltojen kunto, kannustamalla metsän hoitoon, jatkamalla pienpuun keruun tukitoimia sekä varmistamalla osaavan työvoiman ja soveltuvan kaluston saatavuus. Siirryttäessä uuteen energiajärjestelmään on huolehdittava siirtymäkauden lämmöntuotannon huoltovarmuudesta, kuten polttoturpeen asemasta energiajärjestelmässä.

Polttoaineiden varastoinnin taso on määriteltävä kriisiajan tarpeen perusteella, jolloin on arvioitava muun muassa sähkön- ja lämmöntuotannon kapasiteetin sekä liikenteen ja Puolustusvoimien kulu- tustarvetta. Lähtökohtana arvioinnille on vähintään viiden kuukauden kriisiajan energian tarve. Öljyn varastoinnissa on huomioitava myös kaasun saannin ongelmatilanteet. Fossiilisilla polttoaineilla on tärkeä rooli varautumisessa hyvän varastoitavuutensa ansiosta. Uusiutuvien polttoaineiden huoltovarmuusvarastointia on arvioitava. Varmuusvarastoinnista vastaa Huoltovarmuuskeskus. Velvoitevarastoinnista vastaavat yritykset.

Ulkomaille sijoitettavan öljyn velvoitevaraston osuus voi olla enintään 30 prosenttia. Varmuusvarastoinnissa on arvioitava mahdollisuudet pohjoismaiseen yhteistyöhön. Varmuusvarastointia kehitetään yhteistyössä Naton kanssa huomioiden myös sotilaalliset näkökohdat. On arvioitava myös lentopetrolin varastoinnin määrätavoitetta ja sijoittamista huomioiden myös Puolustusvoimien tarpeet.

Velvoitevarastointia on kehitettävä huomioiden se, että uusiutuvaan energiaan perustuvien liikenne-polttoaineiden jakeluvelvoite vaikuttaa varastointivelvoitteen määräytymiseen. LNG-logistiikan pul-lonkaulojen vuoksi kehitetään myös maakaasun velvoitevarastointia etenkin CHP-kapasiteetin käy-tettävyyden varmistamiseksi sähkön huippukulutusilanteiden varalta.

Suunnitelmat sähkön, kaukolämmön ja polttonesteiden säännöstelemiseksi sekä puuhuollon turvaa-miseksi on päivitettävä.

Valtiolla on oltava osake-enemmistö ja suora määräysvalta sähkön kantaverkonhaltijassa ja maakaasun siirtoverkonhaltijassa ja tärkeimmissä maakaasun tuontiyhteyksissä. Kunnat ovat omistajina monissa energiayhtiöissä, jolloin huoltovarmuus on perusteltua huomioida kuntien omistamien energia-yhtiöiden omistajaohjauksessa. Lainsäädännöllä varmistetaan sähkön kantaverkon ja kaasun siirto-verkon sekä näiden järjestelmävästävien toimintakyky ja ohjataan niiden toimintaa poikkeusoloissa.

4.2 Kuljetusten jatkuvuus

Suomen logistinen asema on muuttunut Venäjän hyökkäyssodan myötä ja muutoksen arvioidaan ole-van pysyvä. Tämä heijastuu myös kuljetuksiin sekä liikennejärjestelmän ja -infrastruktuurin kehittä-miseen ja suunnitteluun. Ilmastonmuutos ja sen hillitsemiseen tähtäävät toimenpiteet vaikuttavat kul-jetuksiin ja liikennejärjestelmiin. Digitalisoituminen mahdollistaa toiminnan kehittämisen, kuten di-gitaalisiin järjestelmiin perustuvan paikannuksen ja ohjausjärjestelmien sekä niihin liittyvien sovel-lusten hyödyntämisen logistiikassa. Suomen pitää kehittää liikenteen infrastruktuuria ja palveluita koskevia tietovarantoja tukemaan kriittisiä kuljetuksia.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja väestön toimeentulon tarvitsemien kuljetusten edellytykset turvataan kaikissa tilanteissa. Kuljetusten infrastruktuuri ja keskeiset logistiset ketjut sekä kriittisen kuljetuskaluston EU-sääntelyn mukainen huolto-, korjaus- ja varaosapalvelu ja käyttövoiman saanti varmistetaan.

Siviiliyhteiskunnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen kuljetustarpeet on sovitettava yhteen. Molem-mille varmistetaan riittävät toiminnan edellytykset Puolustusvoimien valmiutta kohotettaessa ja poik-keusoloissa. Merkittävä osa yhteiskunnan kuljetuksista hoidetaan markkinaehtoisesti myös poikkeus-oloissa.

Kuljetuslogistisen järjestelmän toimivuus ja turvallisuus sekä yhteiskunnan toiminnan ja huoltovar-muuden edellyttämät kriittiset sisäiset ja ulkomaankaupan kuljetukset tarvittavine tukipalveluineen varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa. Suomen ulkomaankaupan maa-, ilma- ja me-riliikenneyhteydet, maarajojen ylityspaikat, terminaalit, satamat, lentokentät sekä väestön toimeentu-lon ja työ- ja elinkeinoelämän tarvitsemat Suomen sisäiset kriittiset kuljetukset varmistetaan niin häi-riötilanteissa kuin poikkeusoloissa. Kotimaisten varustamojen aluskannan säilymisestä huolehditaan. Suomen valtiolla on valmius antaa tarvittaessa vakuustakuita tilanteissa, joissa kaupallisia vakuutuk-sia ei ole saatavissa.

Kuljetusten turvaamisessa on huomioitava Suomen riippuvuus kansainvälisistä verkostoista ja mark-kinoista. Suomen ympärivuotisten merikuljetusten mahdollisimman hyvä toimintavarmuus sekä jat-kuvuus on turvattava. Häiriötilanteissa huomioidaan vaihtoehtoiset kuljetusreitit. Kuljetusreitteihin liittyvät riskit on tunnistettava ja varauduttava toteuttamaan toimenpiteitä, joilla kuljetuksia ohjataan

vaihtoehtoisille kuljetusreiteille. Vaihtoehtoisten kuljetusreittien volyymien kasvuun varaudutaan suunnitelmin ja harjoituksin sekä tarvittaessa rakentamalla tarvittavaa infrastruktuuria ja kuljetuskapasiteettia jo normaalioloissa.

Kriittinen satamaverkosto on kansallisesti turvattavaa infrastruktuuria. Liikenteen solmukohtien, kuten maaliikenneterminaalit, ratapihat, lentokentät, toimivuus on varmistettava. Kuljetusten kyberturvallisuusriskeihin ja -uhkiin varautumista on parannettava sekä määritettävä ja harjoiteltava toimintaprosesseja tietojärjestelmien häiriötilanteissa.

Yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittiset tie-, raide-, vesi- ja lentokuljetuspalvelut on turvattava. Asiassa on huomioitava myös henkilöstön, kaluston ja ohjausjärjestelmien käytettävyys ja saatavuus häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittisille toimitusketjuille välttämättömien sähkön ja polttoainesten saatavuus sekä tietojärjestelmien ja maksuliikenteen toimivuus on varmistettava.

Väyläinfrastruktuurin toimivuus on kuljetusten sujuvuuden kannalta tärkeää. Rataverkon riittävään korjauskykyyn ja siihen liittyvään materiaaliseen varautumiseen on kiinnitettävä huomiota. Huoltovarmuuden ja varautumisen näkökulma otetaan huomioon väyläinfrastruktuurin suunnittelussa, kehittämisessä ja kohteiden priorisoinnissa. Väylärahoituksen, erityisesti perusväylänpidon, rahoitustaso on turvattava.

Elinkeinopoliittisin toimenpitein pidetään yllä merenkulkuelinkeinoon riittävää kansainvälistä kilpailukykyä.

Kuljetusten jatkuvuuden varmistamisen keskiössä ovat viranomaisten ja elinkeinoelämän tiivis varautumisyhteistyö sekä liikennealan toimijoille asetetut varautumisvelvollisuudet.

4.3 Elintarvikehuolto

Elintarvikehuollon tehtävänä on turvata väestön riittävä ravinnon saatavuus, laatu ja turvallisuus kaikissa tilanteissa. Kannattava alkutuotanto (maa- ja kalatalous) sekä osaaminen ja jatkuvuuden varmistaminen ovat elintarvikehuollon turvaamisen perusedellytyksiä. Keskeistä on alkutuotannon monipuolisuuden ja riittävän laajuuden turvaaminen sekä kriittisten tuotantopanosten saatavuuden varmistaminen (ml. logistiikan turvaaminen) ja alkutuotannon digitaalisen ympäristön turvaaminen. Alkutuotannossa tarvittavien tuontiraaka-aineiden ja -tuotantopanoksien suhteellista osuutta vähennetään mahdollisuuksien mukaan muun muassa valkuaiskasvien tuotantoa ja paikallista energiatuotantoa lisäämällä sekä ravinteiden kierrätystä tukemalla. Lisäksi on turvattava lannoitteiden ja lannoite- raaka-aineiden saatavuus. Valtioneuvosto vaikuttaa Euroopan unionin maatalouspolitiikkaan siten, että yhteinen maatalouspolitiikka ja kansalliset toimet mahdollistavat maatalouden toimintaedellytykset kaikkialla Suomessa. Ruoantuotanto on maatalouden tärkein tehtävä ja huoltovarmuuden perusta. Tavoitteena on varmistaa huoltovarmuuden kannalta riittävän omavaraisen kotimaisen alkutuotannon jatkuvuus.

Valtion varmuusvarastoissa pidetään viljaa kotimaisen tarjonnan varmistamiseksi vakavien häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen varalta siten, että käytettävissä oleva määrä vastaa vähintään yhdeksän kuukauden keskimääräistä kulutusta ihmisravinnoksi. Lisäksi varmuusvarastoidaan kylvösiemeniä, rehuvalkuaisista ja muita välttämättömiä alkutuotannon tuotantopanoksia. Päivitetään valtioneuvoston asetus lääkkeiden velvoitevarastoinnista siltä osin, kun se koskee velvoitevarastoitavia eläinlääkkeitä.

Selvitetään tarve varmuusvarastoida myös muita rehuja kuin rehuvalkuaisista sekä valkuaiskasvien siemeniä (herne ja härkäpapu). Varmistetaan, että rehun lisäaineita, jotka on hyväksytty vähentämään kontaminaation siirtymistä rehusta eläimiin ja elintarvikkeisiin, on tarvittaessa saatavilla.

Selvitetään ja toteutetaan kriittisimmät kalatalouden huoltovarmuutta tukevat toimenpiteet, kuten alkutuotannon varmuusvarastointitarve vesiviljelyn kriittisten tuotantopanosten osalta (erityisesti rehut, lääkkeet ja rokotteet). Selvitetään, miten vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa voidaan turvata kalan saatavuus jalostusyriyksille.

Elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja alkutuotannon asemaa parannetaan. Kasvinjalostukseen ja lajikkeiden ylläpitoon varataan riittävät taloudelliset resurssit, jotta Suomen pohjoisiin viljelyolosuhteisiin sopivia kasveja ja lajikkeita on viljelijöiden käytettävissä myös tulevaisuudessa. Alkutuotantoa sopeutetaan muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin ja sään ääri-ilmiöihin. Uusien kasvintuhoojien ja eläintautien leviämistä ehkäistään. Kasvu- ja kuiviketurpeet ovat strategisesti tärkeitä raaka-aineita elintarvikehuoltomme näkökulmasta polttoturpeen ohella. Turpeen saatavuuden varmistaminen kasvualustoihin ja kuivikkeeksi on välttämätöntä kotimaisen puutarha- ja kotieläintuotannon toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Alkutuotantoon varautumista ja huoltovarmuustoimintaa vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta kehitetään yhteistyössä valtionhallinnon, alueellisten ja paikallisten viranomaisten, muiden toimijoiden mukaan lukien järjestöjen sekä elintarvikealan toimijoiden kesken.

Elintarviketeollisuus on elintarvikehuollon osa, jossa on tärkeää taata raaka-aineiden, prosesseissa tarvittavien materiaalien ja elintarvikepakkausmateriaalien riittävä saatavuus sekä energian häiriötön saanti. Elintarvikkeiden varmuusvarastointi siten, että sillä pystyttäisiin varmistamaan laajamittaisesti elintarvikehuolto, ei suuren volyymin ja varastointiin liittyvien olosuhde- ja säilyvyyskysymysten takia ole realistista. Tämän vuoksi on huolehdittava elintarviketeollisuuden kapasiteetin ja tuotantokyvyn säilymisestä ja tuotannon jatkuvuudesta sekä elintarviketuotannon logististen ratkaisujen toimivuudesta myös häiriötilanteissa.

Elintarvikkeet ovat määrällisesti suurin ja tärkein osa päivittäistavaroita. Erityisenä kehityskohteena on elintarvikelogistiikan toimintavarmuuden kehittäminen alkutuotannosta vähittäiskauppaan asti kaikkialla Suomessa. Tulevaisuudessa ruokapalveluita tarjoavat toimijat huomioidaan aikaisempaa paremmin. Tärkeimpiä toimijoita tässä ovat koulujen ja varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden ruokapalvelut ja muut kriittiseksi luokiteltavat ruokapalvelut. Markkinoiden toimintavarmuuden turvaamisen lisäksi kehitetään vaihtoehtoisia ruoan jakelumalleja kaikista vakaviin häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin. Jatketaan päivittäistavarahuollon toimintaedellytysten kehittämistä vakavissa häiriötilanteissa rakentamalla toimintavarmaa myymäläverkostoa. Maaseutualueiden kyläkauppojen toiminnan tukemista jatketaan, mikä mahdollistaa päivittäistavarakauppalveluiden lisäksi apteekki-, posti- ja käteisnostopalvelut sekä polttoainejakelun maaseutualueilla.

4.4 Vesihuolto

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset, vesihuoltolaitokset sekä muut alueelliset toimijat määrittävät varautumistason, jolla varmistetaan vesihuollon riittävät palvelut kaikissa tilanteissa. Suunnitelmaa tukemaan määritetään valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti tarvittavat varautumistoimenpiteet palvelutason saavuttamiseksi.

Vastuuviranomaiset, vesihuoltolaitokset ja veden käyttäjät huolehtivat vesivarojen kestävästä käytöstä ja jätevesien asianmukaisesta käsittelystä. Varautumisen suunnittelusta sekä varautumistoimien toimeenpanosta vastaavat vesihuoltolaitokset, jotka tekevät yhteistyötä viranomaisten, kuntien sekä kriittisten asiakkaidensa kanssa. Vesihuoltolaitokset varautuvat häiriöihin mukaan lukien fyysinen ja kyberturvallisuus, energian sekä kriittisten vesikemikaalien ja tarvikkeiden ja varaosien saantihäiriöt, poikkeukselliset sää- ja raakavesitilanteet, osaavan korjaustyövoiman käytettävyys sekä laaja-alainen vaikuttaminen. Vesihuolto on riippuvainen myös tieto- ja viestintäverkkojen toimivuudesta.

Vesihuoltolaitokset selvittävät yhteistyössä energia-, laite- ja kemikaalitoimittajien kanssa edellytyksiä luoda järjestelmä kriittisten tuotantokelijöiden jakeluhäiriön hallintaan ja etenevät mahdollisuuksien mukaan järjestelmän toteutukseen.

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset, vesihuoltolaitokset sekä muut alueelliset toimijat mukaan lukien kolmannen sektorin toimijat sovittavat yhteistyössä vesihuoltoon ja muuhun yhdyskuntatekniikkaan liittyvää jatkuvuudenhallintaa ja varautumista mm. harjoitusten avulla. Huoltovarmuuskriittiset toimijat ja toimipisteet määrittelevät tarpeensa ja varmistavat vedensaantinsa vaihtoehtoiset toimituslähteet yhteistyössä vesihuoltolaitosten kanssa.

4.5 Jätehuolto

Vastuuministeriö valmistelee tarvittavat häiriötilanteiden jätehuoltoon koskevat viranomaissäännökset ja -menettelyt, joiden avulla laajoissa ja vakavissa häiriötilanteissa, kuten öljy- ja kemikaalivahingoissa, säteilyvaaratilanteissa ja eläintautiepidemioissa, syntyvän jätteen mittaus, keräys, kuljetus, välivarastointi ja käsittely kyetään järjestämään joustavasti huomioiden ympäristön- ja terveydensuojelunäkökohdat.

Vastuuviranomaiset ja jätealan toimijat määrittävät yhteistyössä ensisijaisesti hoidettavat kriittiset kohteet sekä jätehuollon vähimmäistason, joka varmistetaan kaikissa tilanteissa. Suunnitelmaa tukemaan määritetään valtakunnallisesti ja alueellisesti tarvittavat varautumistoimenpiteet vähimmäistason saavuttamiseksi. Vastuuministeriö varmistaa yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa, että mahdollisessa raaka-aineiden vajauksessa jätevirtoja ohjataan näihin tarkoituksiin.

4.6 Kriittinen teollisuus

Suomen talous on riippuvainen menestyvästä vientiteollisuudesta. Suomalaisen teollisuuden toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn varmistaminen on huoltovarmuuden perusta. Laaditaan pitkäjänteinen teollisuuspoliittinen strategia. Valtio edistää huoltovarmuudelle kriittisen teollisuuden tuotannon, tarvittavan osaamisen ja tuotekehityksen sekä tutkimuksen säilymistä Suomessa. Vastuuministeriöt edistävät kilpailukykyistä elinkeinoelämän toimintaympäristöä sekä varmistavat viranomaistoimin hyödyketuotannon turvaamisen ja kriittisen tuotantotoiminnan toimintaedellytyksiä.

Vastuuministeriöt ja Huoltovarmuuskeskus yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa kehittävät kriittisen teollisuuden materiaalista varautumista sekä tukevat yritys- ja toimialakohtaista varautumista sekä jatkuvuudenhallintaa. Kriittisen teollisuuden materiaalista varautumista on valikoidusti kasvatettava ja materiaalsen varautumisen keinovalikoimaa laajennettava. Valtion varmuusvarastoja sekä turvavarastointia kriittisen teollisuuden toimintavarmuuden tukena on kehitettävä. Lisäksi kriittisessä teollisuudessa osalta on kehitettävä sekä hyödynnettävä sopimuksiin perustavia kumppanuusjärjestelyitä. Sopimusperusteista varautumista on lisättävä.

Kriittisten mineraalien ja metallien saatavuuden varmistamisen merkitys on noussut puhtaan energian kasvavan kysynnän ja geopoliittisen tilanteen vuoksi. Saatavuuden turvaamiseen ja paremman tilannekuvan luomiseen kehitetään uusia työkaluja ja menettelytapoja. Kehittämistyötä tehdään yhteistyössä julkisen sektorin ja elinkeinoelämän kesken.

4.7 Fyysisen infrastruktuurin rakentaminen ja kunnossapito

Rakentamisen kapasiteetin nopea saatavuus vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on varmistettava erityisesti kriittisen infrastruktuurin turvaamisessa. Rakentamiseen liittyvässä varautumisessa on huomioitava yhteiskunnan tarvitseman korjauskyvyn käytettävyys ja saatavuus sekä rakennustuotteiden saatavuus erityisesti sotilaallisen konfliktin, poikkeusolojen ja normaaliolojen vakavan häiriötilan aikana.

Rakentamisessa ja rakennustuoteteollisuudessa varaudutaan tukemaan myös Puolustusvoimia valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa. Puolustusvoimat ja rakennusteollisuus ylläpitävät ja kehittävät valmiusrakentamisen sopimusjärjestelyjä. Kiristynyt turvallisuustilanne edellyttää tuotantovaraussopimuksia Puolustusvoimien ja aikaisempaa laajemmin yritysverkoston kanssa. Varastointijärjestelyjen tarkentamista tehdään yhteistyössä Puolustusvoimien ja Huoltovarmuuskeskuksen sekä huoltovarmuuskriittisten yritysten kanssa.

Vastuuviranomaisten on luotava suunnitelmat ja hallinnollinen valmius toteuttaa nopeasti laajoja maanpuolustuksen vaatimia rakennushankkeita. Toiminnassa huomioidaan aiempaa vahvemmin maankäyttö ja sen suunnittelu.

Vastuuviranomaiset turvaavat metsästäjien, ampumaurheilun harrastajien, reserviläisten ja viranomaisten ampumarajoittelulle riittävän ampumarataverkoston kattavuuden. Alueelliset ja paikalliset viranomaiset sekä kunnat turvaavat ampumaratojen toiminnan ja edistävät uusien ampumaratojen perustamista ottaen huomioon alueelliset ja paikalliset tarpeet.

4.8 Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä sosiaaliturva

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmius ja varautuminen perustuvat viiden yhteistyöalueen sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muodostamaan kansalliseen kokonaisuuteen. Julkisen sektorin lisäksi on huomioitava yksityisen sektorin merkittävä rooli. Huoltovarmuusorganisaatio tukee julkisen ja yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon varautumistyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden tilannekuvan muodostumista kehitetään yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusten ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL:n kanssa. Huoltovarmuusorganisaatio tukee materiaalisen varautumisen ja yksityisen sektorin valtakunnallisen tilannekuvan muodostamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakykyjen ja resurssien on oltava monikäyttöisiä huomioiden sekä normaaliolojen häiriötilanteet että poikkeusolot. Huoltovarmuusorganisaatio tukee sosiaali- ja terveydenhuoltoa erityisesti materiaalisen huoltovarmuuden kansallisen tason kyvykkyyksien rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Tässä yhteistyössä on huomioitava myös Puolustusvoimien tarpeet.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on riippuvainen toimivasta infrastruktuurista ja tukipalveluista, koulutusta henkilöstöstä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon materiaalista, laitteista ja lääkkeistä. Sosiaali-

ja terveydenhuollon materiaalistien resurssien huoltovarmuus perustuu pitkälti kansainvälisiin lääke-, hoitotarvike- ja lääkintälaitemarkkinoihin. Toimivat logistiset ketjut ovat välttämättömiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon huoltovarmuuden kehittämisessä kansallisella tasolla painotetaan erityisesti toimintoja, joiden tarve on kriittinen tai kasvaa merkittävästi vakavissa häiriö- ja poikkeusoloissa ja joiden turvaaminen edellyttää poikkeuksellisia järjestelyjä ja resursseja. Kriittisten lääkinnällisten materiaalien lisäksi hapen ja verituotteiden saatavuus on suunniteltava erikseen sekä kansallisen tuotannon tarpeita ja kyvykkyyksiä on tarkasteltava osana huoltovarmuuden turvaamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kriittisille materiaaleille, laitteille sekä lääkkeille määritellään sosiaali- ja terveysministeriön, hyvinvointialueiden, THL:n, Fimean ja Huoltovarmuuskeskuksen laajassa yhteistyössä riittävät varmuusvarastotasot. Lisäksi täsmennetään eri toimijoiden vastuut sosiaali- ja terveydenhuollon materiaalisessa varautumisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan kannalta kriittisten materiaalien ja tuotteiden kotimainen tuotanto turvataan mahdollisuuksien mukaan. Hyvinvointialueiden kanssa kehitetään yhteistyötä varastojen hävikin minimoimiseksi sekä riittävän varastokierron varmistamiseksi. Huoltovarmuuskeskuksen rooli on varmistaa tarvittaessa saatavuutta esimerkiksi täydentävillä varastoinneilla tai saatavuutta varmistavilla sopimuksilla.

Sosiaalihuollossa huoltovarmuusorganisaation toimintamalleja kehitetään sekä laajennetaan ne koskemaan kriittisiä yksityisiä sosiaalihuollon toimijoita. Samalla kiinnitetään erityistä huomioita sosiaalihuollon omaan riittävään materiaaliseen varautumiseen sekä tuetaan tarvittaessa sitä valtion varmuusvarastoinnilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen on oltava yhteen sovitettavissa kansainvälisen yhteistyön rakenteiden kanssa (esimerkiksi EU, Nato ja Pohjoismainen yhteistyö). Kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen edellytykset on varmistettava. Yhteistyötä on lisättävä sekä eurooppalaisella että pohjoismaisella tasolla.

Sosiaaliturvan osalta vakuutustoimintaan liittyvän infrastruktuurin jatkuvuuden turvaaminen on välttämätöntä erityisesti eri etuuksia saavan väestön toimeentulon turvaamiseksi. Etuuksien maksatuksen ja väestön toimeentulon turvaamiseksi on edelleen tarpeen jatkaa toimijoiden omien varajärjestelyjen kehittämistä ja vakuutusalan yhteistyötä varautumisessa. Sosiaaliturvan toimivuuden näkökulmasta keskeisiä ovat finanssialalle yleiset riippuvuudet.

4.9 Rahoitus- ja vakuutuspalvelut

Tietyt rahoitusalan toimijoiden kansalaisille, yrityksille, yhteisöille ja valtiolle tuottamat maksu- ja arvopaperipalvelut ovat kriittisiä. Yhteiskunnan toimintakyvyn sekä väestön toimeentulon kannalta alan yritysten on varmistettava ne sekä normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa että poikkeusoloissa. Kriittisiä maksupalveluita ovat vähintäänkin tilisiirrot ja toistuvaissuoritukset, päivittäismaksamisen palvelut, kuten korttimaksamisen palvelut, käteisrahapalvelut, pankkien välinen maksaminen, sekä velanhoitoon liittyvät palvelut. Kriittisiä arvopaperipalveluita ovat arvopaperien kaupan käynti-, selvitys-, toimitus- ja säilytystoiminta, sekä valtion ja yhteiskunnan toiminnalle kriittisten yritysten ja yhteisöjen varainhankinta ja arvopaperiomistusten käyttö.

Rahoitusala on erittäin riippuvainen muun muassa muualla Euroopassa sijaitsevista palveluista ja infrastruktuurista, digitaalisen yhteiskunnan laaja-alaisesta toiminnasta, tietoliikenteestä, sekä jatkuvasta sähkösaannista. Mahdollisuus käyttää kansainvälisiä palveluja varmistetaan mahdollisimman pitkälle, mutta kriittisten maksu- ja arvopaperipalveluiden tarjonta on varmistettava kotimaisin varajärjestelyin. Sääntelyä päivitetään tarvittavin osin kriittisten palvelujen varautumisen edistämiseksi.

4.10 Ilmastonmuutos, sään ääri-ilmiöt ja avaruussää

Ilmastonmuutoksen ja avaruudessa tapahtuva toiminnan luomat globaalit haasteet sekä mahdollisuudet vaikuttavat Suomen huoltovarmuuteen sekä suoraan että välillisesti. Osa riskeistä kohdistuu suoraan Suomeen kansalliseen kriittiseen infrastruktuuriin ja huoltovarmuuteen, mutta erityisesti kansainvälisissä arvoketjuissa tapahtuvat häiriöt ja kerrannaisvaikutukset näkyvät välillisesti myös Suomessa. Ilmastonmuutoksen hillinnän mukanaan tuomat sekä positiiviset että negatiiviset siirtymävaikutukset vaikuttavat huoltovarmuuden toimintaympäristöön ja ne on huomioitava varautumisessa.

Avaruustoimiala ja sen merkitys modernin yhteiskunnan kannalta kasvavat. Esimerkiksi kriittisten paikannus-, kartta-, tietoliikennepalveluiden saatavuuden sekä käytettävyyden turvaaminen on osa huoltovarmuuden turvaamista. Avaruus ja riippuvuus avaruuspalveluista voivat myös luoda uhkia modernin yhteiskunnan toiminnalle. Esimerkiksi auringon toiminnasta johtuvat avaruusmyrskyt muodostavat riskin, jonka vakavuutta nykyisessä kehittyneessä infrastruktuurissa ei täydellisesti tunneta. Avaruusmyrskyjen arvioidaan vaikuttavan negatiivisesti huoltovarmuuden kannalta kolmella tavalla: Sähköverkkojen toiminta häiriytyy, satelliittien toiminta häiriytyy tai estyy, pahimmillaan satelliitti voivat tuhoutua sekä radiosignaalien eteneminen häiriytyy. Riskin vähentäminen vaatii sekä kansallisten että kansainvälisten haavoittuvuuksien ja riskialueiden nykyistä tarkempaa tunnistamista.

Ilmastonmuutoksen, sään ääri-ilmiöiden sekä avaruussään huoltovarmuudelle aiheuttamat riskit, haavoittuvuudet ja riskialueet sekä vaikutukset huoltovarmuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varmistamisen kannalta on tunnistettava ja hallittava aiempaa paremmin.

Ilmastonmuutoksen ja avaruusriskien tutkimus- ja selvittämistoimintaa suunnataan siten, että kriittiset palveluntuottajat ja infrastruktuurin haltijat voivat paremmin varautua kyseisiin ilmiöihin liittyviin riskeihin ja vaikutuksiin.

Varautuminen ja riskien pienentäminen edellyttävät käytännönläheisen tiedon tuottamista ja riskianalyysin ylläpitoa, ilmiöiden vaikutusten ja riskien tunnistamista ja ymmärrystä huoltovarmuudelle kriittisten toimintojen, palveluiden ja infrastruktuurin kannalta. Huoltovarmuusorganisaation tehtävänä on varmistaa, että ilmaston ja avaruuteen liittyviin läpileikkaaviin huoltovarmuusriskeihin ja vaikutuksiin varaudutaan kokonaisvaltaisesti ja koordinoitusti.

4.11 Sotilaallinen huoltovarmuus

Muuttunut turvallisuustilanne asettaa Suomen uusien turvallisuushaasteiden eteen. Suomeen kohdistuva sotilaallisen voimankäytön uhka on otettava aikaisempaa vahvemmin myös ei-sotilaallisen varautumistoiminnan yhdeksi keskeiseksi lähtökohdaksi. Nato-jäsenyyden myötä tarve sotilaallisen ja ei-sotilaallisen varautumistoiminnan välisen koordinaation ja tiedonvaihdon lisäämiseen korostuu.

Maanpuolustuksen tarvitsema laaja-alainen osaamis pohja edellyttää pitkäjänteistä ja varmaa resurssointia. Kansallista tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa on suunnattava systemaattisesti myös sotilaallisen maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden intressit huomioiviin kokonaisuuksiin. Osaamisen ja kotimaisen huoltovarmuuden varmistaminen ja kehittäminen edellyttävät pitkäjänteistä yhteistyötä yliopistojen, tutkimuslaitosten, koulutuksen järjestäjien ja kotimaisten puolustusteollisuusyritysten välillä.

Riittävän suvereeni Suomessa toimiva puolustusteollinen tuotanto, välttämättömät maanpuolustusta tukevat varmuusvarastot ja teknologinen osaaminen luovat pohjan huoltovarmuudelle. Sotilaalliselle huoltovarmuudelle kriittisiä suorituskykyalueita ovat johtaminen ja verkostotoiminta, tiedustelu, valvonta ja maalittamistuki sekä vaikuttaminen ja suoja.

Keskeistä on varmistaa kriittisten teknisten järjestelmien häiriötön ylläpito ja maanpuolustuksessa käytettävän kriittisen kulutusmateriaalin tuotanto, kuten ampumatarvikkeet. Kansallisen maanpuolustukseen liittyvän suorituskyvyn kannalta on kriittisten järjestelmien integraatio-, ylläpito- ja huoltokyky oltava käytettävissä myös poikkeusoloissa riittävässä laajuudessa ja tarvittavalla nopeudella. Kaikkein kriittisimpien järjestelmien itsenäinen käyttö on varmistettava kansallisesti.

Digitalisaation edetessä digitaalinen turvallisuus korostuu. Kyberturvallisuuden ja salausteknologioiden merkitys kasvaa. Erityisesti murroksellisten teknologioiden voimistuva rooli on huomioitava kansalliseen puolustusteolliseen tuotantoon ja teknologiseen osaamiseen liittyvissä ratkaisuisissa.

Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton jäsenenä suomalaisen puolustusteollisuuden vientiedellytyksiä ja kansainvälistymistä on edistettävä, sillä samalla vahvistuvat kansallisesti sekä sotilaallinen maanpuolustus että huoltovarmuus. Sotilaallista huoltovarmuutta luodaan myös koti- ja ulkomaisen teollisuuden tiivistyvällä yhteistyöllä, mikä osaltaan edistää ja vahvistaa keskinäisriippuvuutta.

Kansallisesti varmistetaan, että kotimaisilla palveluntuottajilla on jatkossakin keskeinen rooli sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamisessa. Toimintaa voidaan edistää kehittämällä ja syventämällä olemassa olevia varautumisen malleja. Tuotantovaraus-, sotatalous-, puite- ja kumppanuussopimuksilla tehdään pitkäjänteistä yhteistyötä, jossa palveluntuottaja tarvittaessa varautuu ja sitoutuu tuottamaan palvelut myös poikkeusoloissa.

Puolustushallinto edistää kahden- ja monenvälistä huoltovarmuusyhteistyötä sotilaallisten suorituskykyjen yhteisen kehittämisen, jakamisen ja käytön mahdollistamiseksi. Tärkeiden kahdenvälisten suhteiden lisäksi keskeistä on yhteistyö Naton, EU:n ja NORDEF:n kanssa. Pohjoismaisessa yhteistyössä erityisesti ampumatarvikelogistiikka ja -tuotanto sekä puolustusmateriaalin ylläpito ja varastointi ovat keskiössä. Puolustusvoimien ja Huoltovarmuuskeskuksen yhteistyötä syvennetään materiaalisessa varautumisessa, suunnittelussa, tilannekuvatoiminnassa ja tiedonvaihdossa, harjoitustoiminnassa sekä kansainvälisessä yhteistoiminnassa. Puolustushallinnon ja Huoltovarmuuskeskuksen välisen kriisiajan yhteistoiminnan edellytyksiä ja järjestelyjä arvioidaan ja tarkennetaan uusien turvallisuushaasteiden valossa.

Ulkopuolisen sotilaallisen avun tehokkaan vastaanottamisen ja antamisen (mukaan lukien isäntämaatuki) edellytykset varmistetaan osana maanpuolustuksen kehittämistä. Kansainvälisessä yhteistyössä edistetään kattavien ja sitovien sotilaallisten huoltovarmuusjärjestelyiden luomista. Osana huoltovarmuuden kansainvälistyvää ulottuvuutta on meriyhteyksiä korvaavien maayhteyksien ja

maan sisäisten yhteyksien kehittämistä kiirehdittävä. Erityisesti raideliikenne on keskiössä ratkaistavissa kriittisten materiaalivirtojen toteutusta uudessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Hankkeiden toteutuksessa on täysimääräisesti hyödynnettävä erilaisten kansainvälisten (EU, Nato) rahoitusmekanismien käyttöä.

5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys

Huoltovarmuutta kehitetään pitkäjänteisesti parlamentaarisesti valmistellun valtioneuvoston huoltovarmuusselonteon kehittämislinjausten pohjalta. Tavoitepäätöksen toimeenpanolla varmistetaan, että huoltovarmuuden taso vastaa muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia.

Viranomaisten vastuulle määriteltävien huoltovarmuustoimenpiteiden rahoittaminen on osa kyseisten ministeriöiden tai niiden hallinnonalojen virastojen ja laitosten normaalia talouden ja toiminnan suunnittelua. Hallinnonalat toteuttavat tavoitepäätöksessä mainittuja toimenpiteitä siinä määrin, kuin se on niiden resurssien puitteissa mahdollista. Rahoitusta vaativat toimenpiteet käsitellään ja niistä päätetään erikseen talousarvio- ja JTS-prosesseissa.

Huoltovarmuuteen käytettyjen määrärahojen seuranta kehitetään, jotta jatkossa pystytään nykyistä paremmin arvioimaan vuosittain huoltovarmuustyöhön käytettyjen taloudellisten resurssien määrää. Kattavaa tietoa huoltovarmuustoimintoihin käytettävästä valtiontalousarviorahoituksesta on haastavaa saada, koska usein huoltovarmuuden turvaamiseen ja varautumiseen kohdistuva rahoitus on budjetoitu sisälle muiden toimintojen rahoitukseen.

Huoltovarmuuskeskuksen hoidossa olevasta huoltovarmuusrahastosta katetaan huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) mukaiset menot. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus pohjaa käytetään aktiivisesti huoltovarmuusorganisaation ja -toiminnan kehittämiseen sekä huoltovarmuuden tavoitteita tukevien kohdennettujen toimenpiteiden toteuttamiseen.

Huoltovarmuuskeskus varautuu siihen, että se pystyy poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa olevissa vakavissa häiriötilanteissa rahoittamaan huoltovarmuusrahastosta viivytyksettä häiriötilanteiden vuoksi tarpeellisia valtion toimenpiteitä. Huoltovarmuusrahaston kantokyky on arvioitava ja turvattava, jotta huoltovarmuusrahaston käytölle asetetut lakisääteiset sekä varautumiseen ja häiriötilanteisiin liittyvät toimenpiteet pystytään rahoittamaan kaikissa olosuhteissa. Huoltovarmuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkastellaan huoltovarmuuden rahoitusjärjestelmää ja huoltovarmuusmaksua huoltovarmuustoiminnan rahoitus pohjan vahvistamiseksi ja rahaston kantokyvyn säilyttämiseksi.

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:ssä on säädetty viranomaisten velvollisuudesta varautua poikkeusoloihin. Viranomaisten on huomioitava näiden varautumistoimien kustannukset toimintamenojensa kohdentamisessa. Viranomaisten toiminnan rahoituksesta erityistilanteiden aikana säädetään erikseen.

Tässä päätöksessä tarkoitettujen yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden yksityisten toimijoiden varautumisesta aiheutuvia menoja voidaan korvata valtion varoista silloin, kun valtiovalta edellyttää toimijalta elinkeinotoiminnassa noudatettavaa hyvää liiketoimintalähtöistä jatkuvuudenhallintaa voimakkaampia toimenpiteitä. Huoltovarmuusrahaston varojen käytöstä tällaisiin tarkoituksiin säädetään erityislainsäädännössä.

6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

Valtioneuvoston antamien tavoitteiden edistymistä huoltovarmuuden turvaamisesta seurataan säännöllisesti. Vastuu seurantatehtävästä on työ- ja elinkeinoministeriöllä, joka laatii suunnitelman tavoitepäättöksen toimeenpanosta yhteistyössä ministeriöiden ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Toimeenpanosuunnitelmassa määritellään eri viranomaisten vastuut ja toimenpiteiden tarkempi aikataulu.

LUONNOS